

بررسی چالش های فضای مجازی و ایجاد امنیت موثر برای دانش آموزان زهره ارشدی^{1*}، احمد چنانی²

¹ علوم انسانی، دانشکده روانشناسی تربیتی، دانشگاه پیام نور بهبهان، بهبهان، ایران

² علوم انسانی، دانشکده روانشناسی، دانشگاه فرهنگیان، خوزستان، ایران

چکیده

در دنیای امروز که عصر ارتباطات نام گرفته است، رسانه ها و وسایل ارتباط جمعی به واسطه سرعت، تداوم و وسعت جهانی به مثابه جزء لاینفک ارتباطات اجتماعی در نظر گرفته می شود؛ به گونه ای که تصور دنیای بدون رسانه برای ما غیر ممکن است. تحولات عظیم در حوزه فناوری های نوین ارتباطی و صنایع اطلاعاتی، فرصت و تهدیدات متعدد را در پی داشته است

بن پژوهش با هدف بررسی چالشهای پیش روی تربیت فرزند در مواجهه با فضای مجازی و رسانهای است، به عبارت دیگر، اصول فرزندپروری بر اساس مکاتب تربیتی در مواجهه با رسانه و به خصوص اینترنت، با چالشهای جدی روبرو است که راهکارهای جدیدی را میطلبد.

فرزندپروری یکی از ارکان اساسی در شکلگیری مستحکم و پایدار نهاد خانواده است که از دیرباز از سوی روانشناسان و عالمان دینی مورد توجه بوده است.

مهمترین اهداف این پژوهش؛

- 1) تغییر نگرش و نظارت موثر نسبت به حضور فرزندان در فضای مجازی،
- 2) آشنایی با تکنیک های موثر در مدیریت زمان و بهره وری استفاده از فضای مجازی،
- 3) شناخت و مقابله با مهمترین آسیب های اجتماعی فضای مجازی،
- 4) آشنایی با انواع کنش ها و واکنش های موثر در فضای مجازی،
- 5) ایجاد امنیت و آشنایی با نحوه تدوین منشور فضای مجازی برای خانواده و فرزندان است.

آنچه امروزه در این حوزه، مسئله جدید محسوب میشود، سبک مقتدرانه فرزندپروری از دیدگاه روانشناسی و تربیت دینی، راهکارهایی را برای این تقابل ارائه میدهد که به کارگیری صحیح و تبعیت روشمندان از آن، سبب پرورش فرزندی سالم و ایمن در

واژگان کلیدی:

فضای مجازی
فرزند پروری
دانش آموزان
امنیت

*نویسنده مسئول

ARSHADI.ZOHRE70.@G
MAIL.COM

فضای رسانهای خواهد شد.

طرح مسئله:

یکی از مشغولیات و دغدغه های نسل امروز ما استفاده بیش از حد از اینترنت و شبکه های فضای مجازی است، این مشکل که بیشتر دانش آموزان را درگیر کرده است به تازگی به کودکان هم بیش از پیش رسوخ کرده است و باعث به وجود آمدن مشکلات بیشتری شده است. مدیریت فضای مجازی در خانه و خانواده - گسترش فضای مجازی در حوزه رابطه فرزندان و والدین نیز تغییراتی بوجود آورده است که از جمله آن به کاهش نقش خانواده به عنوان مرجع، کاهش ارتباط والدین با فرزند، شکاف نسلی به دلیل رشد تکنولوژی، از بین رفتن حریم بین فرزندان و والدین و ایستادن در برابر یکی از والدین یا هر دو را می توان نام برد.

منظور از فضای مجازی فضایی است که توسط رسانه های دیجیتال به خصوص اینترنت به وجود آمده است این فضا محیطی چند بعدی تعاملی و سرگرم کننده است که به خاطر ویژگی هایی همچون سرعت زیاد در تبادل اطلاعات و دسترسی پذیری بالا سرشار از فرصت ها و امکانات آموزشی یادگیری و تعاملی می باشد اما به دلیل ویژگی های چالش برانگیز تربیت اخلاقی و دینی را به شدت در معرض آسیب قرار داده است از جمله این چالش ها می توان به آزادی بدون قیود اخلاقی و ترویج فرهنگ برهنگی، گمنامی و هویت دروغین افراد، غیر محسوس بودن و غیر قابل کنترل بودن، تضاد فرهنگ ها، نبود امنیت اطلاعاتی، نقض حریم خصوصی افراد، رواج جرایم علیه عفت و اخلاق عمومی مثل هرزه نگاری اشاره کرد (نوربخش و مولایی 1390:123).

این امکان دسترسی کودکان و نوجوانان علیرغم مزایا و فوایدی که دارد ممکن است منجر به پیامدهای منفی آسیب شناختی و مشکلاتی ناشی از افزایش میزان مصرف اینترنت شود (چو، کاندرون و بلاند، 2005)، به عبارت دیگر چالش های فضای مجازی می تواند خطرات و تهدید های بسیاری همچون اعتیاد اینترنتی برخورد با محتوای نامناسب، سوء استفاده های مالی و عاطفی، را برای کاربران کودک و نوجوان در پی داشته باشد و امنیت آنها را به خطر بیندازد، پژوهش های اخیر نشان می دهد که غیر محسوس بودن و غیر قابل کنترل

تربیت در زیست بوم جدید

1st National Conference on Education in the New Ecosystem

بودن اینترنت زمینه ساز مسائل عمده ای همچون شکست های تحصیلی، انزوای اجتماعی و اثرات منفی دیگری همچون اضطراب، افسردگی و تنهایی، قلدری اینترنتی و مشکلات عاطفی و روانی برای کودکان است (اوزگور، 2016).

آمارهای اخیر نشان می دهد که میزان استفاده از اینترنت در بین کودکان و نوجوانان رو به افزایش است و در حال حاضر افزایش زمان بازی های کامپیوتری و فعالیت های آنلاین منجر به کاهش قابل توجه فعالیت های بیرون از خانه بچه ها شده است (وونگ، لا، هو، 2007)، از آنجایی که فرزندان تمایل دارند اطلاعات بیشتری از تکنولوژی کسب کنند و همچنین در استفاده از آنها مهارت بیشتری از والدین دارند (وونگ، 2010)، نظارت و راهنمایی والدین ضروری به نظر می رسد و در صورت عدم راهنمایی و حمایت های خانواده احتمال مواجهه با این خطرات در کودکان و نوجوانان به دلیل آسیب پذیر بودن این گروه سنی افزایش می یابد به همین دلیل چگونگی مواجهه با آسیب ها و تهدیدهای فضای مجازی و کاهش خطرات احتمالی برای این گروه سنی آسیب پذیر به دغدغه اساسی والدین و مربیان تبدیل شده است.

مطالعات بسیاری نشان می دهند استفاده کودکان از اینترنت تحت تاثیر عوامل مختلفی قرار دارد که در این میان بر سبک های فرزند پروری تاکید ویژه ای شده است (روزن، چپور و کرپر، 2008:426؛ والک، دی و پور و روتس، 2010)، به عنوان مثال، استین، گرینبرگ و هافچیر (2006)، در پژوهش خود نشان دادند که سبک های فرزند پروری با راهبردهایی که والدین برای مدیریت استفاده کودکان از اینترنت به کار می برند مرتبط است.

در واقع می توان گفت نظارت والدین بر استفاده فرزندان از اینترنت و فضای مجازی بخشی از همان شیوه نظارت بر سایر فعالیت های فرزندان است که به سبک فرزندپروری و رابطه والد فرزند بستگی دارد (وونگ 2010)، بنابراین یکی از راه های موثر در حوزه نظارت سالم بر فرزندان و پیشگیری از آسیب های فضای مجازی آگاه شدن والدین از سبک فرزندپروری خود اصلاح آن و تنظیم رفتارشان در رابطه با فرزندان می باشد.

دیدگاه روانشناسان در خصوص کاربران فضای مجازی:

اساساً یکی از کاربردهای اصلی شبکه های مجازی، برقراری ارتباط اجتماعی با دیگران است. ارتباط در فضای مجازی، عموماً بر متن استوار است و بنابراین، از نشانه های بصری و شنیداری در تعامل های رودررو پی بهره است. بسیاری از روان شناسان این نگرانی را داشته اند که آسانی ارتباط های اینترنتی، چه بسا افراد را وادارد تا زمان بیشتری را به تنهایی بگذرانند؛ و با غریبه ها صحبت کنند و ارتباط سطحی برقرار سازند و این کارها را به قیمت از دست دادن گفتگوهای رودررو و ارتباط های فامیلی و دوستانه انجام دهند. پژوهشگران معتقدند که استفاده فزاینده از اینترنت با کاهش ارتباط خانوادگی و شرکت در محافل اجتماعی محلی همراه است. که کاهش ارتباطات، به انزوای اجتماعی آنان منجر شده است. به گفته برخی صاحب نظران «واقعیت مجازی ایده آل و فضای سایبر باید توانایی این را داشته باشد که کاربر را به فراسوی واقعیت دنیای واقعی ببرد» در نتیجه ل آنکه تعاملات انسانی، همدردی ها و خیر». فضای واقعی به پس زمینه رانده می شود و مجاز اهمیت می یابد «خواهی ها، گفتگوی چهره به چهره نیازهای انسانی هستند که فقط در دنیای حقیقی حاصل می گردند. حضور در شبکه های اجتماعی مجازی، این موقعیت را فراهم می کند که افراد بتوانند به تنهایی اما در کنار هم، دست به کنش هایی بزنند که تا حد زیادی فردی است و به تنهایی صورت می گیرد، اما ضمناً به همراه دیگران و به طور دسته جمعی انجام می شود؛ بدون آنکه

تنهایی هیچ کس خدشه دار شود. در واقع چنین به نظر می رسد که شبکه های اجتماعی در بسیاری از مواقع و برای این گروه از اعضایش به عنوان فضایی جمعی و محیطی برای بودن افراد در کنار هم به کار گرفته بلکه بیشتر فضایی است برای پرداختن به خود است. به عبارت دیگر حضور در شبکه های مجازی توسط اینگونه افراد با تنها بودن اما در کنار یکدیگر بودن همراه است، نوعی تنهایی که می توان آن را. «تنهایی جمعی» نامید.

نتایج پژوهش یانگ (1997). در این زمینه نشان داد که یکی از دلایل مهم اعتیاد به اینترنت در افرادی که روابط عمومی کمتری دارند، به

تربیت در زیست بوم جدید

1st National Conference on Education in the New Ecosystem

دست آوردن حمایت های اجتماعی است. حمایت اجتماعی با ارتباط های اینترنتی زودتر و آسان تر به دست می آید. با ورود به شبکه های اجتماعی و به ویژه «اتاق های گپ» نوعی آشنایی و همدلی یا همدردی میان کاربران، پدید می آید که دارای ارزش ها، معیارها، زبان، نشانه ها و نوآوری های ویژه ای است و همگان با این هنجارها همنوایی می کنند. در این فضا، بسیاری از اطلاعات شخصی، میان افراد رد و بدل می شود، بدون اینکه احساس ترس، طرد شدن و در معرض داوری بودن وجود داشته باشد. ایجاد این نوع ارتباط، در پیدایش احساس حمایت اجتماعی موثر است.

چالش های تربیت دینی در فضای مجازی و رسانه ای:

رسانه در لغت به معنای وسیله رساندن یا وسیله ارتباط جمعی است (پاوری وثاق 1391). رسانه های جمعی ابزارهایی هستند که از طریق آن ها می توان به افرادی نه به طور جداگانه یا با گروه های خاص و همگون، بلکه با جماعت کثیر یا توده ای از مردم به طور یکسان دسترسی پیدا کرد (دادگران 1384). از طرفی وسایل ارتباط جمعی به وسایلی گفته می شود که مخاطبان آن وسیع، فراوان و نامتجانس اند (خیری 1389). در طول تاریخ رسانه های ارتباطی گوناگونی مورد استفاده جوامع بشری واقع شده اند. برخی از این رسانه ها مانند زبان انسان ها، از رسانه های ارتباطی طبیعی و برخی دیگر مثل ملاقات و نشانه ها و نمادهای گوناگون مانند صدای طبل، مشعل یا دود جنبه قراردادی دارند و برخی نظیر مطبوعات، تلویزیون و سینما که امروزه به آنها رسان های ارتباط جمعی یا توده های گفته می شود، چون ساخته انسان هستند، مصنوعی محسوب می شوند (اشرف یریزی و کاظم پور 1386). آن چه مهم است ذکر این نکته است که رسانه و کارکردهای آن مانند شمشیر دو لبه، گاهی مورد سوء استفاده قرار گرفته و در جهت منفی از آن بهره گرفته شده است. امروزه رسانه ها و به طور خاص فضای مجازی به میدانی برای صدور فرهنگ تبدیل شده و در بسیاری موارد کشورهای سلطه طلب و مستکبر با سوء استفاده از امکانات رسانه ای به تغییر فرهنگ و سبک زندگی سایر ملت ها

پرداخته و بدین وسیله برخی منافع مادی خود را دنبال می کنند. این گونه دخالت در فضای مجازی، سبب به وجود آمدن محیطی ناسالم، مخرب، ضد فرهنگ، خشونت زا شده است که تربیت و اخلاق کاربران و مخاطبان را با چالش های مهم رو به رو می کند. فضای مجازی و

محیط های رسانه ای به دلایلی که برخی از آنها در ادامه بحث نیز بیان می شود به عنوان یک آسیب و چالش در فراروی تربیت قرار دارد.

چالش های فضای مجازی

هما نظر که بیان شد، محیط رسانه ها و فضای مجازی به خودی خود، خطر ساز و آسیب زا نیستند، بلکه استفاده نادرست از آن و بهره گیری از آن در راستای اهداف شیطانی و ضد دینی توسط برخی جوامع، باعث ایجاد مشکلات در حوزه های مختلف، به ویژه در بحث تربیت شده است. برخی از ویژگی های رسانه و فضای مجازی زمینه را برای سوء استفاده از آن فراهم آورده است. در این قسمت به برخی از این ویژگی ها اشاره خواهد شد.

1. در خطر بودن حریم خصوصی

یکی از چالش های فضای مجازی در خطر بودن حریم خصوصی افراد است. امام رضا (ع) در این باره می فرمایند: «إِيَّاكَ وَ مُكَاشَّفَةَ النَّاسِ...» بر حذر باش از پرده دری و هتک حرمت مردم (کلینی، 1365). با ورود فناوری های هوشمند به صحنه فضای مجازی و ارتقای سطح هوش این فناوری ها، فرایند آینه ای و شفاف شدن فضای روابط، به درجه ای خواهد رسید که دیگر هیچ حریمی در عرصه زندگی فردی و جمعی، خصوصی نخواهد ماند (خوارزمی، 1390). حریم خصوصی به اندازه های اهمیتی دارد که احترام به آن امروزه از مرزهای سنتی دین و اخلاق فراتر رفته و در بیشتر کشورهای جهان، ضمانت های قانونی پیدا کرده، اما با گسترش شبکه وب، این حق با تهدیدات جدی و فرامالی مواجه شده است (محمدی، 1390).

2. هویت دروغین

پنهان بودن واقعیت و دروغین بودن هویت، یکی دیگر از چالش های مهم فضای مجازی است. کاربر در فضای مجازی، همواره با مخاطبانی رو به روست که هویت اصلی آنها در هاله ای از ابهام قرار دارد. به همین دلیل مسئله اول در موضوع اخلاق در محیط مجازی این است که هویت چگونه تعریف شود و این که رویکرد کوچ کردن انسان به فضای دیجیتال در کدام چارچوب فرهنگی فکری صورت می گیرد. تنازع اساسی بین بقای انتزاع فرد و اظهار

به غیر، پایه همه تقلباتی است که در فضای سایبر صورت می‌گیرد و اخلاق را تحت تأثیر قرار می‌دهد (جهانگرد و پازری، 1390).

3. نابود کننده اخلاق اسلامی

یکی دیگر از چالش‌ها یا به نقلی مه‌مترین چالش فضای مجازی، به خصوص در عرصه تربیت، زمینه‌سازی برای از بین بردن عفت عمومی و نابود کردن ریشه‌های اخلاق اسلامی است. رشد و گسترش اینترنت و تنوع کاربردها و نیز کاربران موجب شد تا نوع دیگری از جرایم در محیط اینترنت شکل گیرد (باقری اصل، 1390). امروزه شبکه‌های اجتماعی سرشار از بی‌عفتی و ترویج مباحث و مسائل ضد اخلاقی است و این مسئله به شدت تربیت را تحت تأثیر خود قرار داده و به راحتی تغ‌پیرات اخلاقی کاربران، به ویژه کودکان و نوجوانان بعد از ارتباط با فضای مجازی قابل ملاحظه است. به عنوان مثال یکی از جرائم اخلاقی در فضای مجازی هرزنگاری است. آمار و ارقام نشان می‌دهد صنعت هرزه‌نگاری بخش چشمگیری از دنیای اینترنت را به خود اختصاص داده است و اغلب کاربران اینترنتی هر یک به شکلی با آن مواجه شده‌اند. اصل‌یترین مشتریان این و بسایت‌ها و محصولات اینترنتی، نوجوانان هستند که در کنار کودکان بیشتر از دیگر رده‌های سنی در معرض آسیب‌های هرزه‌نگاری قرار دارند (نوربخش و مولایی، 1390). می‌توان گفت

هم‌اکنون اینترنت هم با فراهم آوردن و در دسترس قرار دادن مجموعه عظیمی از تصاویر، ویدئوها و دیگر اشکال رسانه‌ای هرزه‌نگارانه، انقلاب جنسی دیگری را به وجود آورده است (واترز، 1386). ارتباط با فضای مجازی آثار سوء و مخرب بر اخلاق کاربران به ویژه کودکان و نوجوانان که هنوز شخصیت‌شان به طور کامل شکل نگرفته است، می‌گذارد. محیط‌های مجازی در معرض آسیب‌های ضد اخلاقی بوده و همه جوامع انسانی بر "ضد اخلاقی بودن آن اشتراک نظر دارند که می‌توان از آن به «دایره ممنوعات جهانی» تعبیر کرد. فحشا و تصاویر اغواکننده، قمار، دزدی هویت، هک کردن، ایمیل‌های دروغی به منظور اغوای مالی دیگران و دیگر جرم‌های مجازی، اموری است که همگان آن را جرم و ناهنجاری اجتماعی می‌دانند (خوارزمی، 1390).

4. ترویج فرهنگ برهنگی

یکی دیگر از آثار سوء استفاده از فضای مجازی، ترویج فرهنگ برهنگی و از بین رفتن قبح روابط غیر اخلاقی در بین نوجوانان و جوانان است. امام رضا(ع) در باره علت نگاه به نامحرم می فرماید:

نگاه به گیسوان زنان شوهردار و دیگر زنان ممنوع شد زیرا که این کار موجب تحریک مردان و پیامدهای فسادانگیز آن است (و) نیز (گام نهادن در راهی است که نه زیباست و نه حلال. همچنین) نگاه کردن به (هر چه) از اندام که (همانند گیسوان باشد.. (ابن بابویه 1378) طبق فرمایش حضرت رضا (ع) باید در جامعه اسلامی تا حد امکان از تهییج و تحریک شهوات خودداری شود. حال ای نکه امروزه فضای مجازی، فضایی آکنده از عکس، فیلم و متون غیر اخلاقی و مستهجن است که همه و همه کاربران را به نوعی تهدید می کند و این مسئله، به شدت کار تربیت، به ویژه تربیت دینی را تحت تأثیر قرار می دهد و مشکل خواهد کرد. بررسی های مکرر محققان نشان می دهد فضای مجازی، آسیب ها و چالش های فراوانی را پیش روی کار تربیت، ب ویژه تربیت دینی قرار داده است، خاستگاه غربی داشتن فضای مجازی، نامحدود بودن و کنترل نکردن فضای مجازی، تضاد فرهنگ ها در فضای مجازی، نبود امنیت اطلاعاتی و در خطر بودن حریم خصوصی کاربران، مجازی بودن حقیقت در فضای مجازی و عدم تشخیص هویت، گسترش جرایم علیه عفت و اخلاق عمومی و سرمایه گذاری دشمن در جبهه فضای مجازی و جنگ نرم و... از جمله چالش های فضای مجازی است که به دلیل اطاله کلام از تفصیل آن خودداری می کنیم.

ابعاد آسیبهای خانوادگی ناشی از اینترنت و فضای مجازی

1- کاهش ارتباطات خانوادگی

زمان اختصاص یافته به خانواده عامل موثری در انسجام خانواده و همچنین ساختن و تداوم مرزهای خانواده است.. استفاده از اینترنت اثر منفی بر زمان اختصاص یافته به خانواده می گذارد. علت اصلی این است که زمان اختصاص

داده شده به یک فعالیت را نمی توان به فعالیت دیگر داد. استفاده از اینترنت یک فعالیت زمان بر است و به این ترتیب در خانواده هایی که

زیاد از اینترنت استفاده می کنند ، می تواند با زمان اختصاص یافته به خانواده رابطه منفی و با تعارضات

رابطه مثبت داشته باشد .(سعدی پور 1392)

2- تغییر الگوی تعامل بین والدین و فرزندان

دسترسی به اینترنت در خانه ، الگوی تعامل بین والدین و فرزندان را تحت تاثیر قرار می دهد. خانواده ها نظام هایی اجتماعی هستند که از طریق سلسله مراتب قدرت شکل می گیرند. ورود رایانه می تواند این سلسله مراتب را تغییر دهد. زیرا نوجوان در خانواده تبدیل به متخصص می شود و سایر اعضا باید از او راهنماییهای فنی بگیرند. در این شرایط نوجوان منابعش را نسبت به والدین از دست می دهند و تواناییهایش برای چیره شدن به فضا بیشتر می شود. نوجوانان تبدیل به کارشناس شده اند، باید به اطلاعات و توصیه های آنان تکیه کنند. (شجاعت 1396). میزان به اشتراک گذاشتن فعالیت های زمانبر رسانه ای بستگی به تحصیلات و مهارت های رایانه ای والدین دارد. والدینی که تحصیلات و مهارت های رایانه ای کمتری دارند به احتمال بیشتری اینترنت را به چشم نیرویی که آنها را از فرزندانشان جدا میکند، می بینند. (هورست 2008).

3 از بین رفتن قدرت تعادل در خانواده

ورود رایانه به خانه ها این قابلیت را دارد که در زمینه قدرت و خودمختاری موجب تعارضات جدیدی شود. نگرانی والدین ممکن است آنان را وادار سازد که قوانینی را در خصوص میزان استفاده از اینترنت ایجاد کنند اما نوجوانان این قوانین را دخالت در امور شخصی و تلاش برای کاهش خودمختاریشان میدانند. استفاده از رایانه مستلزم دانش و مهارت است و کودکان بیش از والدین شان این مهارت را دارا هستند. هنگامی که نوجوان تبدیل به فردی میشود که دیگران برای گرفتن راهنمایی به او مراجعه میکنند، تعادل قدرت در خانواده دستخوش تغییر می شوند. مطالعات نشان می دهد که در این موارد، نوجوانان رایانه را انحصاری و استفاده سایر اعضای خانواده را محدود می کنند (سعدی پور 1392).

4 شکاف نسل ها

اینترنت، شکاف میان نسل ها را بیشتر کرده و اکنون فاصله میان نسل دوم و سوم علاقه مند به اینترنت نیز آشکار شده است به گونه

ای که هیچ یک زبان دیگری را نمی فهمند. امروزه با ورود وسایل و فناوری های جدید به عرصه خانواده ها، شاهد این هستیم که والدین و فرزندان، ساعت های متمادی در کنار یکدیگر می نشینند؛ بدون آنکه حرفی برای گفتن داشته باشندما دیگر نشانه های کمتری از آن نوع خانواده داریم که والدین و فرزندان دور هم نشسته و درباره موضوعات مختلف خانوادگی و کاری با هم گفتوگو کرده و دیدگاه یکدیگر را درباره موضوعات مختلف جویا شوند. در شرایط فعلی روابط موجود میان والدین و فرزندان به سردی گراییده و دو نسل به دلیل داشتن تفاوت های اجتماعی و تجربه های زیستی مختلف، زندگی را از دیدگاه خود نگریسته و مطابق با بینش خود آن را تفسیر می کنند. نسل دیروز (والدین)، احساس دانایی و باتجربگی می کند و نسل امروز (فرزندان) که خواهان تطابق با پیشرفت های روز است، در برابر آنها واکنش نشان می دهد و چون از پس منطق و نصیحت های ریشه دار و سرشار از تجربه آنها بر نمی آید، به لجبازی روی می آورد (برقی، مستانه، 1397).

راهکارهای رفع آسیب ها

با هدایت و نظارت والدین می توانند ضمن کمک به فراگیری مهارت های مختلف زندگی و فراگیری مناسب آموزش های مرتبط با تحصیلات آنها، ارتقای سطح فرهنگی و تربیتی نوجوانان و جوانان را باعث شده و زمینه ساز افزایش سطح علمی این رده گردد. به منظور پیشگیری و کاهش آسیبهای اخلاقی اینترنت بر خانواده راهکارهایی مطرح شده است:

کودک و نوجوان

با توجه به اینکه بیشتر استفاده کنندگان از فضای مجازی نوجوانان و جوانان هستند، فرهنگ سازی برای کاهش پیامدهای آن ضروری است. لذا اطلاع رسانی، آموزش نحوه استفاده صحیح از این فناوری می تواند مؤثر واقع گردد. آموزش مهارتهایی چون حل مساله، تصمیم گیری، ارتباطات فردی و اجتماعی، تفکر و خلاقیت، نه گفتن، ابراز وجود، تقویت معنویات و موضوعات دینی، مراقبت و صیانت از جنسیت، خوبشننداری، استفاده مناسب از زمان و غنی سازی اوقات فراغت و خودشناسی میتواند در ایجاد نگرش درست، نسبت به استفاده صحیح از اینترنت و فضای مجازی کارساز باشد و برای آینده سازان کشور، زمینه ساز مصونیت شود.

تربیت در زیست بوم جدید

1st National Conference on Education in the New Ecosystem

والدین

والدین می بایست در درجه اول زمان استفاده کودکان از برنامه های تلویزیونی را تا حد امکان محدود کنند. اختصاص دستگاه رسانه به اتاق خواب کودکان هرگز توصیه نمی شود. والدین می بایست در کنار کودکان خود به تماشای رسانه ها پرداخته و پیرامون محتوای آنها با کودک خود گفت و گو کنند. گنجاندن برنامه های آموزشی در مدارس، اثرات منفی رسانه ها را کاهش می دهد؛ لذا نقش موثر مدارس بسیار مهم می باشد.

فرهنگی

یکی از راه های فرهنگ سازی، رویارویی با شبکه های اجتماعی خارجی و توسعه شبکه های اجتماعی داخلی گسترش ارزش های دینی از این راه است. شبکه های اجتماعی داخلی، به دلیل اشتراکات اجتماعی و فرهنگی جامعه موثرتر خواهند بود. شکی نیست با گسترش فن آوری و جدید شدن ابزار ارتباطی؛ باید از این ابزارها در تبلیغ و گسترش معارف دینی بهره گرفت.

آموزش و پرورش

آموزش و پرورش به عنوان یک جامعه اسلامی برای مواجهه با این فرایند اجتماعی، سیاسی و فرهنگی وظایف مهمی را به عهده دارد تا بتواند فرهنگ قومی و مذهبی خود را حفظ نماید. از آنجا که آموزش و پرورش بیشتر جنبه فرهنگی _ اجتماعی دارد، علاوه بر بررسی ابعاد سیاسی و اقتصادی بیشتر بر ابعاد فرهنگی جهانی شدن تاکید می شود، تا با روشن شدن فرصتها و چالشهای ناشی از این فرایند بتوان به شیوه های درست حفظ فرهنگ و ارزشهای اسلامی دست یافت. نظام آموزش و پرورش ایران همگام با سایر نظامهای آموزشی دنیا در معرض فرایند جهانی شدن قرار گرفته و می گیرد از این رو باید تلاش نماید تا از فرصت هایی که جهانی شدن پیش روی آموزش و پرورش جوامع قرار می دهد، استفاده نموده و تدابیری جهت کاهش آثار منفی آن بیاندیشد، تا بتواند علاوه بر حفظ میراثهای فرهنگی و سایر ویژگیهای بومی، ویژگیهای فردی رانیز در دانش آموزان رشد داده و هم زمان آنها را به شناخت جهان و سایر فرهنگها قادر سازد. بنابراین میتوان چنین نتیجه گرفت که فضای مجازی، نیز مبتنی بر میزان بصیرتی است که در یادگیرنده وجود دارد. پس تمام هم و غم مربی، خانه و مدرسه باید این باشد که سه توانایی اساسی (فهم، نقد

و توان تصمیم گیری (در یادگیرنده شکل بگیرد. این همان بصیرت است که باید هدف تربیت باشد. این تواناییها، اگر کسب شود و افزایش یابد بی تردید، میتواند به استقلال مبتنی بر رشد قوه عقلانی شخص کمک کند.

شبکه های مجازی و استفاده از این وسایل جای بسیاری از فعالیتهای مفید دانش آموزان مانند کتاب خواندن را گرفته است و بخشی از درس را میتوان با استفاده از این فضا و امکانات به دانشآموزان آموخت. میتوان تکلیف دانشآموزان را از طریق نرم افزاری در این شبکه ها در اختیارشان قرار داد یا آزمایشات علمی را از این طریق به دانشآموزان نشان داد. آموزش رفتارهای انسانی و شهروندی نیز از این طریق ممکن است.

نتیجه گیری:

فضای مجازی (اینترنت)، نسل جدیدی از فضای روابط اجتماعی است و با توجه به اینکه عمر چندانی ندارد، توانسته است به خوبی در زندگی مردم جا بازکند. فناوری اطلاعات و ارتباطات به عنوان یکی از مهمترین محورهای اطلاع رسانی در جامعه اطلاعاتی امروز، فضایی بدون مرزهای جغرافیایی، سیاسی و زمانی به وجود آورده است. فضای مجازی علاوه بر آنکه آثار مثبت فراوانی بر فرآیند آموزش هر کشور دارد، پیامدهای زیان باری نیز می تواند در این عرصه بر پیکره نظام آموزشی داشته باشد؛ از جمله اینکه بر تعلیم و تربیت اسلامی آثار منفی می تواند بگذارد. لذا راهکارهایی که ارائه شده، بیشتر به نقش پدر و مادر (خانواده) و مدرسه در این راستا در مدیریت فضای مجازی تاکید شده است. امید است با به کارگیری بهتر از این فناوری بتوانیم در امر آموزش و پرورش که زیربنای همه سازمان های یک کشور است، به سوی دانش و تولید بیشتر حرکت کنیم. نتایج پژوهش نشان می دهد که گسترش فضاها و مجازی اینترنتی مانند انواع دیگر تحولات و پیشرفت ها، پیامدها و آثار مثبت و منفی گوناگونی را در زمینه آداب و اخلاق زندگی خانوادگی کاربران این گونه فضاها ایجاد کرده است.

تربیت در زیست بوم جدید

1st National Conference on Education in the New Ecosystem

ورود افراطی به فضای مجازی باعث کاهش روابط اجتماعی و ایجاد افسردگی در کودکان و نوجوانان خواهد شد و از سوی دیگر موجب بروز مشکلات در روابط اعضای خانواده از جمله تنش مشاهده و درگیری شده که باعث ایجاد و بی‌حرمتی و کاهش اعتماد به بزرگترها به ویژه والدین خواهد شد برای جلوگیری از آسیب‌های استفاده از فضای مجازی باید خانواده‌ها دانش آموزان را به شرکت در فعالیت‌های اجتماعی تشویق کنند تقویت رفتارهای اجتماعی وضع قوانین سخت‌گیرانه برای برخورد با مجرمان جرایم اینترنتی و اجرایی کردن این قوانین آشنا کردن خانواده‌ها درباره آسیب‌ها و نحوه استفاده از فضای مجازی اختصاص بخشی از کتاب‌های درسی برای آشنایی با فناوری‌های جدید و خطرات بالقوه آن از جمله راهکارهای موثر برای آگاهی‌دهی به دانش‌آموزان و اطلاعات آن‌ها از خطرات و آسیب‌های استفاده از دنیای مجازی است. راهکارهای برای کاهش آسیب کودکان و نوجوانان در فضاهای مجازی:

-تقویت باورهای دینی و اعتقادی خود در بین خانواده
 -قرار دادن یک رایانه خانوادگی در محلی که برای همه قابل مشاهده و در دسترس باشد
 -اختصاص یک ساعتی خاص در طول شبانه روز جهت استفاده از-
 اینترنت بازی‌های رایانه‌ای متناسب با سن فرزندان
 -پیر کردن اوقات فراغت فرزندان با ورزش و مهارت آموزی و...
 -آموزش آسیب‌ها و تهدیدهای فضای مجازی به فرزندان تا اطلاعات شخصی خود و خانواده را در اختیار دیگران قرار ندهند
 -شناخت والدین از علائم اعتیاد اینترنتی مثل کاهش روابط اجتماعی
 -عصبانیت و پرخاشگری در زمان قطع اتصال به اینترنت افت تحصیلی
 -اختلال در خواب رفتن به سراغ اینترنت در مواقع تنهایی عدم تمایل به بیرون رفتن از خانه مشکلات ناراحتی‌های جسمانی و عضلانی و..

لذا به والدین توصیه می‌شود موارد فوق را مد نظر قرار داده تا فرزندان‌شان که در دوران بلوغ نوجوانی و یا کودکی هستند، از آسیب‌های فضاهای مجازی در امان باشند.

منابع

-ابن بابویه، محمد بن علی (۱۴۱۳ق)، اعتقادات الامامیه، قم: کنگره شیخ مفید.

- اشرفی، حسن و زهرا کاظمپور (۱۳۸۶)، جغرافیای سیاسی اطلاعات، تهران: نشر چاپار.
- برقی، رسول و مثنانہ یدالله (۱۳۹۷)، تاثیر فضای مجازی بر تربیت اسلامی دانش آموزان، آسیب ها و راهکارها، فصلنامه ره آورد نور شماره ۶۳
- باقری اصل، رضا (۱۳۹۰)، «تبیین قانون جرایم رایانه‌ای»، مجموعه مقالات فضای مجازی ملاحظات اخلاقی حقوقی و اجتماعی، یونس شکر خواه، تهران: انتشارات دانشگاه تهران: ۸۹_۹۸.
- سعدی پور، اسماعیل (۱۳۹۲)، بررسی تاثیر اینترنت بر خانواده‌های دارای فرزند جوان فصلنامه پژوهش های ارتباطی سال بیستم شماره ۴ و یا پی ۷۶
- شجاعت، علی و عرفانی، محمد نظیر (۱۳۹۶)، آسیب شناسی فضای مجازی در تعلیم و تربیت کودکان، اولین کنفرانس بین المللی ظرفیت شناسی و تاثیرگذاری فضای مجازی در ارتقای آموزش های دینی، الکترونیکی.
- جهانگرد، نصرالله و محسن پازری (۱۳۹۰)، «توسعه حقوق و رعایت اخلاق در محیط سایبر»، مجموعه مقالات فضای مجازی ملاحظات اخلاقی، و حقوقی و اجتماعی، یونس شکرخواه، تهران: انتشارات دانشگاه تهران: ۶۰_۷۲.
- خیری، حسن (۱۳۸۹)، «دین، رسانه، ارتباطات اجتماعی»، قم: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.
- خوارزمی، شهیندخت (۱۳۹۰)، «شئون انسانی»، در فضای مجازی مجموعه مقالات فضای مجازی ملاحظات اخلاقی، حقوقی و اجتماعی، یونس شکرخواه، تهران: انتشارات دانشگاه تهران: ۳۳-۴۵.
- کلینی، محمد بن یعقوب (۱۳۶۵)، الکافی، تهران: دارالکتب الاسلامیه.
- محمدی، محمد جواد (۱۳۹۰)، «فضای مجازی و نقض حریم خصوصی»، مجموعه مقالات فضای مجازی ملاحظات اخلاقی، حقوقی و اجتماعی، یونس شکرخواه، تهران: انتشارات دانشگاه تهران: ۴۶-۵۹.
- نوربخش یونس مولایی محمد مهدی هرزه نگاری اینترنتی در ایران و نقش خانواده در کنترل آن مجموعه مقالات فضای مجازی ملاحظات اخلاقی حقوقی و اجتماعی تهران انتشارات دانشگاه تهران ۱۳۹۰
- یاور، وثاق، مهدیه (۱۳۹۱)، نقش رسانه در آگاهی بخشی سیاسی و اجتماعی. قم: مرکز پژوهش های اسلامی صدا و سیما.

نوزدهم اسفند ۱۴۰۰ - تهران

نخستین همایش ملی

تربیت در زیست بوم جدید

1st National Conference on Education in the New Ecosystem

Education Bureau ,HKSAR Government.Hong Kong:Dept of Social Work & Social Administration,HKU.

Ozgor,H.(2016).The relation ship between internet parenting styles and Internet usage of children and adolescents . Computer s in Human Behavior,60.411-424.

.Rosen,L,D. , Cheever ,N..A. ,& Carrier,L ,M.(2008).The association of parenting style and child age with parental limit setting and adolescents MySpace behaviour.. Journal of Applied Development Psychology ,29(6),459_471.

Valcke,M.,Bonte ,S.,De Wever,B.,&Rots,l.(2010). Internet parenting style and the impact on Internet use of primary school children . Computer & Education,55(2),454-456.

Wong,Y.C.(2010).Cyber-parenting Internet benefits,risks and parenting issues.Journal of Technology in Human Services,28(4),252-273.

Wong,Y,C,Law,CK,&Ho,L. S.(2007). The evaluation Studay on Computer Recycling Scheme . Report Submitted to HKCSS and